

REKOMENDACIJOS ŠIRVINTŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ĮSTAIGOMS DĖL KORUPCIJOS APRAIŠKŲ MAŽINIMO

Korupcija – valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens tiesioginis ar netiesioginis siekimas, reikalavimas arba priėmimas turinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) sau ar kitam asmeniui už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal einamas pareigas, taip pat valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmai arba neveikimas siekiant, reikalaujant turinės ar kitokios asmeninės naudos sau arba kitam asmeniui ar šią naudą priimant, taip pat tiesioginis ar netiesioginis siūlymas ar suteikimas valstybės tarnautojui, jam prilygintam asmeniui turinės ar kitokios asmeninės naudos (dovanos, paslaugos, pažado, privilegijos) už atlikimą arba neatlikimą veiksmų pagal valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens einamas pareigas, taip pat tarpininkavimas darant nurodytas veikas.

Korupcija – bet koks asmenų, dirbančių valstybės tarnyboje (valstybės politiko, teisėjo, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ir kito jam prilyginto asmens) arba privačiajame sektoriuje, elgesys, neatitinkantis jiems suteiktų įgaliojimų, teisės aktuose ar įmonių vidaus taisyklėse nustatytų elgesio standartų, siekiant naudos sau ar kitiems asmenims, ir taip pakenkiant valstybės ar atskirų fizinių arba juridinių asmenų interesams.

KORUPCIJOS PREVENCIJOS PRIEMONĖS

(LR Korupcijos prevencijos įstatymo 5 straipsnis)

Korupcijos prevencijos priemonės yra šios:

- 1) korupcijos rizikos analizė;
- 2) kovos su korupcija programos;
- 3) teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas (teisės aktų ar jų projektų antikorpucinis vertinimas);
- 4) informacijos apie asmenį, siekiantį eiti arba einantį pareigas valstybės ar savivaldybės įstaigoje ar įmonėje, arba apie asmenį, kurį į pareigas Europos Sąjungos ar tarptautinėse institucijose teikia Lietuvos Respublika, pateikimas;
- 5) informacijos pateikimas valstybės tarnautojų ir juridinių asmenų registrams;
- 6) visuomenės švietimas ir informavimas;
- 7) nustatytų korupcijos atvejų paviškinimas;
- 8) kitos įstatymų nustatytos korupcijos prevencijos priemonės.

• Korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymas.

Ši korupcijos prevencijos priemonė skirta institucijos rizikingoms veiklos sritims nustatyti ir pastebėti galimus su jomis susijusius korupcijos rizikos veiksnius.

• Teisės aktų projektų antikorpucinis vertinimas.

Siekiant pašalinti korupcijos apraiškų riziką pirminėje teisėkūros stadijoje, visose valstybės institucijose ir įstaigose turi būti atliekamas jų pačių rengiamų projektų antikorpucinis vertinimas.

• Informacijos apie asmenis gavimas.

Institucijos vadovas, siekdamas užtikrinti, kad į pareigas būtų priimti ir tas pareigas eitų tik nepriekaištingos reputacijos reikalavimus atitinkantys asmenys, turi efektyviai organizuoti kreipimąsi į Specialiųjų tyrimų tarnybą dėl informacijos apie atitinkamus asmenis pateikimo.

• Antikorpucijos komisijų ir asmenų, atsakingų už korupcijos prevenciją, veikla.

Norint pasiekti gerų rezultatų korupcijos prevencijos srityje, reikėtų efektyviai organizuoti savivaldybių antikorpucijos komisijų ir asmenų, atsakingų už korupcijos prevenciją kitose institucijose, veiklą.

• Privačių interesų deklaravimas.

Kad viešajame sektoriuje būtų efektyviai pašalinti privačių ir viešųjų interesų konfliktai, institucijų vadovai taip pat turėtų prižiūrėti valstybės tarnautojų privačių interesų deklaravimo procesą.

• Turto ir pajamų deklaravimas.

Kaip privačių interesų deklaravimo atveju, manytina, jog nemažiau svarbu viešajame sektoriuje institucijų vadovams prižiūrėti taip pat ir asmenų, privalančių deklaruoti turtą ir pajamas, deklaravimo procesą.

• Pranešimų apsaugos užtikrinimas.

Galimybė saugiai ir paprastai pranešti apie galimus korupcijos atvejus – itin svarbi kovos su korupcija dalis. Žmonės, pranešę apie korumpuotą kitų asmenų elgesį, neturėtų baimintis dėl administracinio ar kitokio persekiojimo bei susidorojimo prieš juos. Priešingai, tokie asmenys turėtų tikėtis apsaugos ir gynybos.

• Pažeidimų tyrimas.

Norint, kad įstaigoje nebūtų toleruojama korupcija, būtina ne tik analizuoti procesus, nustatyti rizikas, vykdyti antikorupcinį švietimą, bet ir preciziškai tirti padarytus pažeidimus, kad nesusiformuotų tolerancijos padarytiems pažeidimams „slenkstis“. Siūlytina atlikus padaryto nusizengimo tyrimą jo išvadą derinti su pagal pavaldumą aukštesne įstaiga.

• **Korupcijos prevencijos programų ir planų rengimas, koordinavimas ir įgyvendinimas.**

Manytina, jog, norint užtikrinti ilgalaikę, veiksmingą ir kryptingą korupcijos prevencijos ir kontrolės sistemą viešojo sektoriaus subjekte, rekomenduojama pasirengti institucijos korupcijos prevencijos programą ir planą.

ĮSTAIGOS INTERNETO SVETAINĖS SKYRIUS „KORUPCIJOS PREVENCIJA“

Nuo 2016 m. liepos 1 d. valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos interneto svetainėse turėjo sukurti skyrių „Korupcijos prevencija“ ir jame skelbti (arba pateikti nuorodas į informacijos paskelbimo šaltinius) informaciją apie korupcijos prevencijos priemonių, kurias įstaiga privalo vykdyti įgyvendinimą, t. y. apie:

2016 m. birželio 22 d. Vyriausybės nutarime Nr. 642 „Dėl Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“ pakeitimo 172 punkte nurodyti reikalavimai įstaigų interneto svetainių skyriams „Korupcijos prevencija“: „172. Įstaigos interneto svetainės skyriuje „Korupcijos prevencija“ skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie korupcijos prevencijos priemonių, kurias įstaiga privalo vykdyti, įgyvendinimą, tai yra apie įstaigos vadovo patvirtintą korupcijos prevencijos programą ir jos vykdymą, kitų įstaigai priskirtų korupcijos prevencijos programų priemonių ar veiksmų vykdymą; korupcijos pasireiškimo tikimybę; korupcijos rizikos analizę ir joje nurodytų pasiūlymų vykdymą; teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą; pareigybes, į kurias pretenduojant turi būti surinkta informacija apie asmenį, vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 ir 91 straipsnių nuostatomis, išskyrus pareigybes, kurias einantiems asmenims pavesta atlikti žvalgybos ar kriminalinės žvalgybos funkcijas; kur ir kaip pranešti apie korupciją; subjektą, atsakingą už korupcijos prevenciją įstaigoje. Įstaigos iniciatyva gali būti skelbiama ir kita aktuali informacija apie korupciją ir jos prevenciją.“

1) **įstaigos vadovo patvirtintą korupcijos prevencijos programą ir jos vykdymą, kitų įstaigai priskirtų korupcijos prevencijos programų priemonių ar veiksmų vykdymą.** Minėtai informacijai viešinti siūloma sukurti poskyrį „Korupcijos prevencijos programos“, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 7 straipsnio nuostatų vykdymą, t. y. duomenys apie įstaigos korupcijos prevencijos programas, kitais planavimo dokumentais patvirtintas korupcijos prevencijos priemones, informacija apie jų vykdymą ir pasiektus rezultatus.

2) **korupcijos pasireiškimo tikimybę.** Minėtai informacijai viešinti siūlyta sukurti poskyrį „Korupcijos pasireiškimo tikimybė“, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatų vykdymą, išvada dėl korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo, taip pat informacija apie pasiūlymų, pateiktų nustačius korupcijos pasireiškimo tikimybę, vykdymą ir pasiektus rezultatus.

3) **korupcijos rizikos analizę ir joje nurodytų pasiūlymų vykdymą.** Minėtai informacijai viešinti siūlyta sukurti poskyrį „Korupcijos rizikos analizė“, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 4–8 dalių nuostatų vykdymą, t. y. informacija apie korupcijos rizikos analizės išvadoje pateiktų pasiūlymų vykdymą ir pasiektus rezultatus.

4) **teisės aktų projektų antikorupcinį vertinimą.** Minėtai informacijai viešinti siūlyta sukurti poskyrį „Teisės aktų ar jų projektų antikorupcinis vertinimas“, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio nuostatų vykdymą, t. y. įstaigos atlikti teisės aktų projektų vertinimai, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos atlikti įstaigos reguliavimo srities teisės aktų ar jų projektų antikorupciniai vertinimai, informacija apie išvadoje

dėl teisės akto ar jo projekto antikorupcinio vertinimo pateiktų pasiūlymų vykdymą ir pasiektus rezultatus.

5) pareigybes, į kurias pretenduojant turi būti surinkta informacija apie asmenį, vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 ir 9¹ straipsnių nuostatomis, išskyrus pareigybes, kurias einantiems asmenims yra pavesta atlikti žvalgybos ar kriminalinės žvalgybos funkcijas; kur ir kaip pranešti apie korupciją. Minėtai informacijai

viešinti siūlyta sukurti poskyrį „Informacijos apie asmenį surinkimas“, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 9 ir 9¹ straipsnių nuostatų vykdymą, t. y.:

1) pareigybių, į kurias pretenduojant turi būti atliktas informacijos apie asmenį surinkimas, išskyrus apie pareigybes, kurias einantiems asmenims yra pavesta atlikti žvalgybos ar kriminalinės žvalgybos funkcijas, sąrašas;

2) duomenys apie informacijos apie asmenis, išskyrus asmenis, kuriems pavesta atlikti žvalgybos ar kriminalinės žvalgybos funkcijas, surinkimą, nurodant pareigų, apie į kurias pretenduojantį asmenį informacija buvo surinkta, pavadinimą, informacijos surinkimo datą, asmenų, apie kuriuos informacija buvo surinkta, skaičių.

6) subjektą, atsakingą už korupcijos prevenciją įstaigoje. Minėtai informacijai viešinti siūlyta sukurti poskyrį „Padalinys ar asmenys, atsakingi už korupcijos prevenciją“, kuriame būtų skelbiama informacija apie padalinį ar asmenis, atsakingus už korupcijos prevenciją, nurodomi jų vardai, pavardės, pareigos ir kontaktiniai duomenys.

7) kitą aktualią informaciją apie korupciją ir jos prevenciją. Rekomenduota papildomai skelbti informaciją apie tai, kaip vykdomas antikorupcinis švietimas ir informavimas, korupcijos rizikos valdymas ir jo vertinimas, iniciatyvas korupcijos prevencijai, egzistuojančias su korupcija susijusias problemas, antikorupcinio švietimo renginius, pvz., sukurti:

- **poskyrį „Antikorupcinis visuomenės švietimas ir visuomenės informavimas“**, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 10 straipsnio nuostatų vykdymą, t. y. įstaigos vykdytą antikorupcinį švietimą ir visuomenės informavimą;

- **poskyrį „Korupcijos rizikos valdymo vertinimas“**, kuriame būtų skelbiamos (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) vidaus audito išvados dėl korupcijos rizikos valdymo vertinimo, informacija apie vidaus audito išvadosse dėl korupcijos rizikos valdymo vertinimo pateiktų pasiūlymų vykdymą ir pasiektus rezultatus;

- **poskyrį „Pranešimai apie korupciją“**, kuriame būtų skelbiama (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) informacija apie tai, kam ir koku būdu galima pateikti pranešimus apie galimą korupciją, taip pat nurodomi šiuos pranešimus nagrinėjantys darbuotojai, jų kontaktiniai duomenys, pranešimų nagrinėjimo tvarka;

- **poskyrį „Pasiūlymai ir iniciatyvos korupcijos prevencijai vykdyti“** kuriame būtų skelbiami (arba pateikiamos nuorodos į informacijos paskelbimo šaltinius) aktualūs duomenys apie gautus pasiūlymus ir įstaigos vykdytas iniciatyvas, projektus, skirtus korupcijos prevencijai, pasiūlymų vykdymą ir pasiektus rezultatus.

Skelbiant informaciją apie korupcijos prevenciją, taip pat kitą informaciją siūlyta naudoti tokią informacijos formą, kad viešai paskelbtą informaciją būtų galima surasti naudojantis viešomis paieškos sistemomis, kopijuoti visą ar atskiras viešai paskelbtos informacijos dalis, vykdyti paiešką jos turinyje (pvz., siūlytina vengti skelbi informaciją naudojant skenuotų PDF failų formatus, kurių teksto negalima kopijuoti).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, raginame pakartotinai peržiūrėti savo interneto tinklalapius ir juose skelbti aktualią informaciją apie vykdomą korupcijos prevenciją bei reguliariai ją atnaujinti, remiantis minėtų teisės aktų nuostatomis.

DĖL DOVANOS IR KYŠIO SAMPRATOS

Netinkamos dovanos, svetingumas...

Kartais atrodo, jog atsakydami priimti visiškai nekaltą padėką, simbolinės vertės dėmesio ženklą, rizikuojame įžeisti ją įteikti norėjusį asmenį, kurio ketinimai, galbūt, buvo patys

geriausi. Vis tik atmintina, kad iš pažiūros net kilniausių ketinimų turinčio asmens dovana gali sukelti tam tikrų, o kartais ir rimtų problemų dovana priėmusiam valstybės tarnyboje dirbančiam asmeniui. Kada tai atsitiks ir ar atsitiks, priklauso nuo kiekvienos konkrečios situacijos, o labiausiai – nuo paties valstybės tarnyboje dirbančio asmens elgesio. Todėl verta prisiminti iš senovės Graikijos mus pasiekusį gana teisingą priežodį apie „danajų dovanas“ kaip klastos, nelaimių bei neišvengiamos pražūties tam, kam jos yra skirtos, sinonimą.

Dovanos, maitinimas ir pramogos, kurias viešojo sektoriaus atstovai siūlo ar priima, turi būti tinkamos. Viešojo sektoriaus atstovai negali iš viešojo ar privačiojo sektoriaus interesų grupių atstovų priimti ar siūlyti dovanų, maitinimo ir pramogų, kurie neatitinka pagrįstų valstybės tarnautojo tikslų. Nors norime skatinti ir palaikyti gerus tarpinstitucinius santykius su strateginiais partneriais Lietuvoje ir užsienio šalyse, dovanomis niekada neturėtų būti naudojamosi siekiant ką nors netinkamai paveikti (turime vengti situacijų, kai dovanos gali būti suprantamos kaip netinkama įtaka), jos negali turėti įtakos gebėjimui priimti nešališkus ir objektyvius sprendimus. Svarbu pabrėžti, kad pinigai niekada neturi būti dovanojami ar priimami kaip dovana (sumos dydis nėra svarbus) – tai nusikalstama veika.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.465 straipsnio nuostatas dovanojimo sutartimi viena šalis (dovanotojas) neatlygintinai perduoda turtą ar turtinę teisę (reikalavimą) kitai šaliai (apdovanotajam) nuosavybės teise arba atleidžia apdovanotąjį nuo turtinės pareigos dovanotojui ar trečiajam asmeniui.

Terminas „dovana“ apibrėžiamas plačiai ir apima bet ką, ką galima įvertinti pinigais, t. y. „atsidėkojimas“, daiktas, paslauga, nuolaida, vaišingumas, skolinimas. Šis terminas taip pat apima dovanojamas paslaugas, mokymus, transporto, apgyvendinimo, maitinimo išlaidas ir pan. Dovanojimas – tai sandoris, kurio pagrindinė ypatybė yra neatlygintinumas. Jei neatlygintinai perduodant turtą ar turtinę teisę daroma prielaida, kad apdovanotasis turi kažką už tai (ne)daryti, (ne)atlikti, arba tai daroma už jau atliktus tam tikrus veiksmus, tai yra ne dovanojimas, o neteisėta veika – kyšis.

Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymas (toliau – Įstatymas) valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims draudžia priimti dovanų ar paslaugų arba jas teikti, jeigu tai gali sukelti šio Įstatymo numatytą interesų konfliktą (14 straipsnio 1 dalis). Viešajame sektoriuje dirbantis asmuo, kuris asmeniškai ar per tarpininkus priėmė leidžiamo dydžio dovana iš fizinio ar juridinio asmens ir dėl to gali kilti viešųjų ir privačių interesų konfliktas, vienus metus negali dalyvauti rengiant, svarstant ar priimant sprendimus ar atlikti kitų tarnybinių pareigų dėl šio asmens (14 straipsnio 4 dalis).

Įstatymo nuostatų vykdymo kontrolę atliekanti **Vyriausioji tarnybinės etikos**

komisija 2015 m. lapkričio 25 d. priėmė specialią rezoliuciją Nr. KS-73 „Dėl dovanų ir neatlygintinių paslaugų“.

Kada draudžiama priimti (teikti) dovanas?

Viešajame sektoriuje dirbantys asmenys apskritai neturėtų priimti (teikti) dovanų, kurios būtų duodamos ne pagal tradicijas ir protokolą arba nors ir pagal tradicijas ir protokolą, tačiau esant situacijoms, kai vien tokio dovanojimo aplinkybės – vieta, laikas, forma ir pan. – visuomenės galėtų būti suprastos nevienareikšmiškai bei vertinamos prieštarinčiai (t. y. sukeltų interesų konflikto minėtųjų asmenų veikloje regimybę). „Dovanos“, tiesiogiai ar netiesiogiai priimamos iš asmenų (teikiamos asmenims), su kurių interesais susijusį klausimą išsprendė, sprendžia ar galėtų spręsti ateityje valstybės tarnyboje dirbantis asmuo, vos tik apdovanojimo faktas taps viešai žinoma aplinkybe, neabejotinai ir visiškai pagrįstai visuomenėje bus suprastos kaip paprasčiausias būdas artimiems asmenims). Šiuo atveju apdovanotasis asmuo neišvengiamai veiks interesų konflikto situacijoje, todėl ir jo priimami sprendimai negalės būti objektyvūs bei nešališki, kaip to reikalauja

viešasis visuomenės interesas.

Draudimas priimti (teikti) dovanas netaikomas asmenims, gavusiems dovanų ar paslaugų pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, kurios įprastai yra susijusios su asmens, dirbančio valstybės tarnyboje, pareigomis, taip pat reprezentacijai skirtoms dovanoms (valstybės, įstaigos ir

kitokia simbolika, kalendoriai, knygos ir kitokie informacinio pobūdžio spaudiniai), kurių vertė neviršija 30 eurų. Dovanos, kurių vertė viršija šią sumą, laikomos valstybės ar savivaldybės nuosavybe (Įstatymo 14 straipsnio 2–3 dalys).

Rekomenduojame:

- niekada nepriimti dovanų, kurios teikiamos dėl Jūsų kaip viešajame sektoriuje dirbančio asmens vykdomų funkcijų (išskyrus reprezentacijai skirtas dovanas: valstybės, įstaigos ir kitokią simboliką, kalendorius, knygas ir kitokius informacinio pobūdžio spaudinius, kurios registruojamos įstaigos nustatyta tvarka);
- niekada nepriimti dovanojamų grynųjų pinigų ir patiems jų neteikti, išskyrus dovanojamų Jūsų artimų asmenų ir tik asmeniniais tikslais. Priešingu atveju Jums bus nepaprastai sunku įtikinti visuomenę, jog tai ne korupcija;
- jei Jums siūloma dovana arba ketinate ją įteikti kitiems asmenims, tačiau iš tiesų nežinote, kaip turėtumėte pasielgti, kad nesukompromituotumėte institucijos, kurioje dirbate, o patys nebūtumėte apkaltinti korupcija, šias abejones atvirai išdėstykite institucijos vadovui ar jo įgaliotam asmeniui, savo tiesioginiam vadovui, atitikties pareigūnui, VTEK ir paprašykite pateikti rekomendacijas, kaip tinkamai pasielgti esamoje situacijoje;
- institucijoje įsteigti viešą dovanų registrą, kuriame būtų nurodyta, kas, ką, kada ir kam dovanojo.

Prieš apsisprendžiant priimti (įteikti) dovana ar ne, reikia pagalvoti apie:

- dovanos įteikimo aplinkybės: priežastis, vietą, laiką, būdą, dovanos formą;
- dovanos vertę, ypač jei matosi, jog ji didesnė, nei to įprastomis sąlygomis leistų tikėtis Jus su dovanotoju (ar asmeniu, kuriam ketinate dovanoti) siejantys santykiai;
- dovanojimų dažnumą ir jų periodiškumą (net smulkios, tačiau dažnai dovanojamos dovanos turėtų kelti Jūsų susirūpinimą);
- kokie, Jūsų manymu, yra dovaną teikiančio asmens ketinimai Jūsų atžvilgiu (tai jis daro iš mandagumo ar pagarbos Jums, o gal turėdamas ketinimų palankiu sau būdu paveikti Jūsų būsimus sprendimus, tiesiogiai ar netiesiogiai atsidėkoti už priimamus ar ankstesnius sprendimus);
- ar su dovanotoju nesielgėte dviprasmiškai, savo elgesiu leisdami jam susidaryti klaidingą nuomonę, jog dovanos (atsidėkojimo) iš jo laukiate ir tikitės;
- ar priėmęs (įteikęs) dovana galėsite jaustis laisvas nuo bet kokių galimų įsipareigojimų dovanotojui (apdovanotajam);
- galbūt didžioji ar net absoliuti Jūsų tarnybinių funkcijų dalis yra susijusi su būsimu dovanotoju (apdovanotoju), todėl, priėmus iš jo dovaną ar ją įteikus, tektų nusišalinti nuo atitinkamų tarnybinių klausimų sprendimo;
- ar Jums būtų patogiu ir nekeltų jokio psichologinio diskomforto (rūpesčių) tai, jog dovanos gavimo (įteikimo) faktas taps viešai visiems (kolegoms, interesantams, žiniasklaidai, plačiajai visuomenei) žinomas;
- ar esate pasirengę skaidriai deklaruoti dovaną ir jos šaltinį savo institucijai ir jos interesantams, savo bendradarbiams, žiniasklaidai ir visai visuomenei?

Pateikiame keletą pavyzdžių...

1 pavyzdys.

Verslininkas nuolat vėluoja, nors ir nežymiai, pateikti dokumentus apie savo bendrovės veiklą ją kontroliuojančiai valstybės (ar savivaldybės) institucijai. Be to, bendrovės atskaitomybės dokumentai užpildomi nesilaikant tam tikrų jiems keliamų formalių reikalavimų. Viešai demonstruodamas, jog „gailisi“ ir tarsi „atsiprašydamas“ už tokį savo elgesį ir tikėdamasis, jog dokumentus priimanti valstybės (ar savivaldybės) institucija daromų aplaidžių veiksmų nevertins kaip pažeidimo, į situaciją pažvelgs „žmogiškai“, „nebiurokatiškai“, priimamajame kartu su dokumentais verslininkas palieka saldinių dėžutę ir gėlių puokštę. Tokiose situacijose „parodyto asmeninio dėmesio“ ženklus – tegul ir simbolines ar visai mažareikšmes „dovanėles“ – priimantiems tarnautojams neišvengiamai iškyla psichologinio pobūdžio dilema – kaip pasielgti su „šiuo maloniu žmogumi“, kuris nesilaiko formalių, „biurokatiškų“ reikalavimų?

Šiuo atveju jokių dovanėlių priimti nederėtų.

2 pavyzdys.

Valstybės tarnyboje dirbantis asmuo paskiriamas valstybės (ar savivaldybės) bendrovės stebėtojų tarybos nariu. Bendrovė kiekvienais metais savo darbuotojams organizuoja turistines pažintines keliones į užsienį, apmokamas bendrovės lėšomis. Pasiūlymą bendrovės lėšomis vykti į turistinę kelionę gauna ir paskirtasis stebėtojų tarybos narys.

Tokios dovanos reikia atsisakyti.

Plačiau žr. 2008 m. lapkričio 20 d. Komisijos sprendimą Nr. KS-95, 2008 m. lapkričio 20 d. Komisijos sprendimą Nr. KS-96, www.vtek.lt.

3 pavyzdys.

Vieno rajono verslininkus vienijanti asociacija kasmet savo nariams organizuoja pažintinio pramoginio pobūdžio keliones į pasirinktą užsienio šalį. „Dėl reprezentatyvumo“ kartu į jas vykti kviečiamas ir šio rajono meras. Meras (ne asociacijos narys) visus pasiūlymus atmetė, pagrįstai manydamas, jog toks elgesys gali būti nesuderinamas su jam keliamais tarnybinės etikos reikalavimais. Meras įvertino tai, jog savivaldybė nuolat sprendžia šiai asociacijai ir jos nariams svarbius klausimus, todėl, pasinaudojus asociacijos pasiūlymu, visuomenės akivaizdoje gali nukentėti jo, kaip savivaldybės vadovo, nešališkumas, o patys savivaldybės sprendimai – susikompromituoti. Nepatenkinta tokiu mero elgesiu, asociacija ėmėsi įvairių, net ir politinių poveikio priemonių. Galiausiai rajono meras, asociacijos spaudžiamas, „nusileido“ – jis ir jo sutuoktinė kartu su verslininkais išvyko į Londoną. Kelionės išlaidas – lėktuvo bilietus bei nakvynes viešbutyje – apmokėjo asociacija. Komisija, įvertinusi šias aplinkybes, mero ir jo sutuoktinės pažintinio-pramoginio pobūdžio kelionės į Londoną išlaidų apmokėjimo faktą įvardijo kaip šiam asmeniui dėl jo einamų pareigų savivaldybėje asociacijos suteiktą, interesų konfliktą keliančią dovaną, tikintis, kad jis ateityje visus asociacijai svarbius klausimus galimai spręs palankiausiai jai būdu.

Tokios dovanos reikia atsisakyti.

Plačiau žr. 2009 m. kovo 26 d. Komisijos sprendimą Nr. 28, www.vtek.lt

4 pavyzdys.

Valstybės tarnyboje dirbantis asmuo, vykdamas atitinkamų juridinių asmenų veiklos priežiūrą, vyksta į tarptautinę konferenciją. Kelionės išlaidas (ar dalį jų) pasisiūlo apmokėti viena iš šio tarnautojo kontroliuojamų (pvz., audituojamų) bendrovių.

Tokios dovanos reikia atsisakyti.

5 pavyzdys.

Valstybės ar savivaldybės institucijoje vyksta viešojo pirkimo konkursas. Viena konkurse dalyvaujanti bendrovė tuo pačiu metu savo darbuotojams ir verslo partneriams surengia Naujųjų metų sutikimo vakarą, kurio programoje – vaišės, koncertas, žaidimai (viktorinos, loterijos) su galimybe laimėti prizus ir t. t. Kvietimą dalyvauti gauna ir viešųjų pirkimų komisijos narys.

Tokios dovanos reikia atsisakyti.

Ką daryti su dovanomis, kurių negalima priimti?

Kiekvienas atvejis paprastai būna individualus, todėl spęstinas atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, o svarbiausia – į galimo interesų konflikto pasireiškimo riziką. Valstybės tarnyboje dirbančiam asmeniui, susidūrusiam su jam interesų konfliktą galinčiu sukelti dovanojimo klausimu, priklausomai nuo aplinkybių, rekomenduojama:

- dovanos nepriimti iš viso, o dovanotojui mandagiai paaiškinti to motyvus (tai draudžia įstatymas, elgesio (etikos) kodeksai ar taisyklės, vidaus tvarkos taisyklės, vadovas ar pan.);
- nedelsiant grąžinti dovaną atgal (paštu, per kurjerius, tiesiogiai) jį įteikusiam asmeniui;
- jei dovanos grąžinti neįmanoma, sumokėti (pervesti į sąskaitą) dovanotojui rinkos kainą pinigais;
- dovaną padėti (pastatyti) tokioje įstaigos vietoje ir tai padaryti tokiu nuasmenintu būdu, kad ja galėtų realiai laisvai pasinaudoti (vartoti) ne tik visi įstaigos darbuotojai, bet ir į ją besikreipiantys asmenys;
- jeigu neįmanoma pasielgti kaip nurodyta pirmiau, dovaną, atsižvelgiant į jos formą ir pobūdį, atiduoti labdaros organizacijoms, o jeigu ir taip pasielgti objektyviai neįmanoma – išmesti (sunaikinti);

- visais atvejais apie dovanojimo faktą nedelsiant pranešti savo tiesioginiam vadovui, etikos specialistui, jeigu toks institucijoje yra, institucijos vadovui (ir prašyti, kad minėtieji asmenys pateiktų rekomendacijas dėl tolesnio tarnybinio elgesio);
- dovanojimo faktą užregistruoti institucijos dovanų registre, informuojant apie tai dovanojantį asmenį.

Interesų konfliktas gali kilti tik valstybės tarnyboje dirbančio asmens tarnybinėje veikloje, ir jis vienintelis gali atsisakyti priimti (teikti) dovana.

Tačiau dovanų gauna (teikia) ir tarnautojų artimieji – sutuoktiniai, vaikai, tėvai, broliai, seserys ir pan. Pastaroji aplinkybė, tapus žinoma (laikytina, jog valstybės tarnyboje dirbančiam asmeniui dovanojimo faktas neabejotinai yra žinomas, jei artimajam skirta dovana pasinaudojo ir jis), taip pat gali sukelti interesų konfliktą vykdant tarnybines pareigas. Žinodamas, kad jo artimasis priėmė dovana ar ją įteikė kitiems ir kad ši aplinkybė gali būti susijusi su realaus ar potencialaus interesų konflikto tarnyboje situacija, valstybės tarnyboje dirbantis asmuo privalo nusišalinti nuo atitinkamų klausimų sprendimo procedūrų.

Gautos dovanos turi būti deklaruojamos privačių interesų deklaracijoje (forma paskelbta

Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos interneto svetainėje www.vtek.lt):

- per paskutinius 12 kalendorinių mėnesių gautos dovanos (išskyrus artimų asmenų dovanas), jeigu dovanų vertė didesnė negu 150 eurų (Įstatymo 6 str. 1 d. 5 p.);
- iš artimų asmenų gautos dovanos, jei jų vertė didesnė negu 3 000 eurų (deklaruotinas kaip vienašalis sandoris, Įstatymo 6 str. 1 d. 6 p.).

Visos pirmiau nurodytos dovanos deklaruojamos privačių interesų deklaracijos formos ID001 priede ID001S (Sandoriai). Dovanos vertė nustatoma pagal tikrąją rinkos kainą.

Dovanojimo sandorių neprivalu deklaruoti, jeigu dovanos ir neatlygintinai suteiktos paslaugos ar apmokėtos išlaidos gautos pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, kurios įprastai yra susijusios su deklaruojančio asmens ar jo sutuoktinio, sugyventinio, partnerio pareigomis.

Deklaruoti dovanas bus lengviau prieš tai susipažinus su **Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos** 2012 m. liepos 5 d. sprendimu Nr. KS-84 patvirtintomis **Privačių interesų deklaracijų pildymo, tikslinimo ir pateikimo taisyklėmis**.